

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 37

KUR'AN OKULU

Muhammed Bakır es-SADR

Eserin Özgün Adı: *el-Medresetu'l-Kur'aniyye*
(Beyrut, 2. Baskı 1401/1981)

Tercüme: Mehmet YOLCU

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

(Gözden Geçirilmiş)
4. Baskı: Şubat 2018

ISBN: 978-605-9652-67-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com

KUR'AN OKULU

Tevhîdî Tefsîr - Teczîi Tefsir
Kur'an-ı Kerîm'de Tarihsel Yasalar
ve Toplumun Katmanları

Muhammed Bâkır es-SADR

Tercüme: Mehmet YOLCU

Ankara 2018

Muhammed Bâkır es-Sadr (1935-1980)

“(Yüce) Allah, içinizden iman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri derecelerce yüceltir.” (58/Mucâdele 11).

Düşünce, kültür ve ilim öncüleri her zaman ümmet ve millet için büyük görevler üstlenmek konumundadır. Beşer hayatında hayra öncülük yapmak ve dar zamanlarda ona çıkış yolunu gösterip iyilik liderliğine ufuk açmak ulema, düşünür ve aydınların görevleri arasındadır. Ümmetin tarihinde yeni sayfalar açmak, kriz dönemlerinde ona düşünce, kültür, uygarlık, medeniyet, siyaset, toplumsal, bilimsel gelişme ve ilerleme konularında sağlıklı, tutarlı ve faydalı çözüm yolları bulmak da onları bekleyen görevler arasındadır.

Bu açılardan bakıldığında Muhammed Bâkır es-Sadr'ın İslâm dünyasında yetişen büyük ilim, fikir, kültür ve siyaset öncülerinden biri olduğunda kuşku olmadığı anlaşılır. Onun gibilerinin İslam dünyasında çok yetişmediği gerçeğine de işaret etmek gerekir. *Felsefetunâ*, *İktisâdunâ* ve *el-Benku'l-Lâribevi* adlı eserlerinin bütün dünyada önemli bir şöhrete kavuşmuş olması onun İslâmî düşünce, fıkıh, gerekli-faydalı tecdit, verimli istinbat, çağın kültür ve birikimini değerlendirmede hatırı sayılır bir düzeye ulaştığına tanıklık etmektedir.

Aslen Güney Lübnanlı olup, Irak'ın Başkenti Bağdat yakınlarındaki Kazimeyn kentinde 25 Zilkade 1353 (1 Mart 1933) günü doğmuştur. İlim ve irfanda öncü bir ailedendir. Babası müderris Seyyid İsmail es-Sadr ileri düzeyde bir âlimdir. Soy kütüğü Ehl-i Beyt İmamlarının Yedincisi Mûsâ b. Ca'fer el-Kâzîm'e (h.128-183) dayanmaktadır. Üst ataları Zeynelabidîn ve Hz. Hüseyin'dir. İran'daki Benî Sadr ve ailesiyle bir akrabalığı yoktur.

Dört yaşlarında babasını kaybetmiştir. O günden itibaren dini duyarlılık sahibi annesi ve İrâk'ın Dînî Mercilerinden olan dayısı Şeyh Muhammed Rıdâ Âlu Yâsîn ile ünlü âlimlerinden ağabeyi Seyit İsmail es-Sadr'ın himayesinde yetişmiştir. İlk eğitim-öğretimini ailesinden ve yakın çevresinden almıştır. Mesela İslami ilimlerin pek çoğunu ağabeyinden öğrenmiştir.

Daha sonra yüksek tahsil için 1365/1945'te Necefteki ilim havzasına katılmıştır. Burada dayısı Şeyh Muhammed Rıdâ Âlu Yâsîn'in büyük âlimlerin devam ettiği derslerine katılmıştır. Ayrıca Irak'ın Büyük Mercii Seyit Ebû'l-Kâsim el-Hoyî'den (1899-1992) de dersler almıştır. Bir de ulema tarafından telif edilen Fıkıh, Usul ve Fikir kitaplarını tetkik ve incelemesiyle meşgul olmuştur. İçtihat yetkinliği ve "müçtehit" payesine eriştiğinde henüz 20 yaşlarındaydı.

Eğitimini tamamladıktan sonra Cevâhiriye Medresesi'nde âlimlere ve yüksek tahsil öğrencilerine ders vermeye başlamıştır. İslam Düşüncesi, İktisat, Temel İslami İlimler ve Felsefeye ilişkin köklü tahlilleri, dünya ve İslam ümmetinin sosyal meselelerle ilgili dersleri kısa zamanda tanınmasına yol açmıştır.

Büyük Mercii Seyit Muhsin el-Hakîm'in 1970'te vefatı üzerine adı Merciiyet dünyasında çokça telaffuz edilmeye başlanmıştır. Bu konudaki ehliyet ve rûştünü "el-Merciiyyetu'r-Raşide" adlı teziyle ispat ettiğinde bu göreve getirilmiştir.

Kendisi, yakın-uzak İslamî hareketlerle ilgili oluşu ve 400 civarındaki öğrencisiyle kamu vicdanında bir direniş çekirdeği oluşturmaya başladığı sırada tutuklanmış, halkın durdurulamayan protesto ve tepkisi üzerine serbest bırakılmıştır.

Irak'ın geleneksel taklîd mercii konumundayken İran'da yükselen İslami Uyanışla temasını sıklaştırmış ve 1979 Şubat Devriminden sonra İmam Humeyni'ye şer'î manada biat (bey'at) etmiştir.

1968'de Irak'ı ele geçiren Baas Rejimi, öncelikle es-Sadr, talebesi ve muhiplerini tazyik, sürgün, hapis ve imha etme yolunu seçmiştir. Defalarca muhterem âlimi sorguya almış ve onu hapse atmıştır. O, İslam'ın ilkelerini savunmak ve Irak halkını zulüm, bozgunculuk ve azgınlıktan kurtarmak için girdiği cihâdî stratejisinde değişikliğe gitmeyi kabul etmemiştir.

1979 senesinde tutuklanmış ardından bir sene boyunca zorunlu ikamete ve şiddetli gözetim altına alınmıştır.

Baas Rejimi, İslâmî Uyanış mensuplarının idam edilmesine ilişkin acı zulüm yasını çıkardığı 1980 senesinin başlarında tekrar tutuklanmış ve âlim kız kardeşi Bintu'l-Hudâ ile birlikte hapsedilmiştir. İki birlikte burada gördükleri eziyet ve işkenceler neticesinde 8 Nisan 1980 günü şehit olmuştur.

M. Bâkır es-Sadr, Arapça, Farsça ve Fransızca biliyordu. Tefsir, Felsefe, İktisat, Usuluddîn, Fıkıh ve Sosyoloji alanlarında ciddi eserler kaleme almıştır. Başlıca eserleri şunlardır:

1. *Felsefetunâ (Felsefemiz)*,
2. *el-Ususu'l-Mantıqiyye fi'l-İstiqrâ (Tümevarımın Mantıksal İlkeleri)*,
3. *İqtisâdunâ (İktisadımız)*,
4. *Mücezun fi Usûli'd-Din (Dinin İlkeleri Üzerine)*,
5. *Durûsun fi İlmi'l-Usûl (Usul İlmi Dersleri)*,
6. *el-Benku'l-Lâribevi fi'l-İslâm (İslam'da Faizsiz Banka)*,
7. *Nazarâtun Âmme fi'l-İbâdât (İbadetlere Genel Bir Bakış)*.
8. *el-Medresetu'l-Qur'âniyye (Kur'an Okulu)*

Merhum es-Sadr'ın eserleri İngilizce, Fransızca-Almanca, Urduca ve Türkçeye çevrilmiştir. Çalışmalarının başlıca özellikleri ise amaç, kapsam ve pratiklik ile dinamiklik ve devrimcilik üzerinde yoğunlaşmış olmalarıdır. Düşünce ve eserlerinde öne çıkan en bariz nitelikler orijinallik, kapsamlılık, derinlik, birlik ve bütünlüktür. Marksizm, kapitalizm, liberalizm gibi çağdaş düşünceler, felsefi görüş ve teorileri İslâmî ilke ve normlarla mukayese ederek bilimsel tenkit metodunu kullanmada mahir bir müellif olduğu da dikkat çekmektedir. Hayatı boyunca Batı felsefesi ve kurumlarına, İslam dünyasındaki yozlaşmaya, yaşadığı ülkenin halkına ve yönetimine yapıcı tenkitler yöneltmesidir.

Kur'an Okulu'na İslâmî düşünce ve yorum kabiliyeti açısından bakıldığında buradaki konuşmaların ne kadar değerli oldukları tezahür etmektedir. Bu konuşmalardaki konuların bir kısmını belki müellif hayatında yazdığı birçok eserinde ilmi temellere dayandırmış ve yazı diliyle de tespit etmiştir. Ancak tefsirle ilgili görüş ve düşüncelerini yazı diliyle ortaya koyamamıştır. Bu ise İslâm ümmetinin önemli bir kaybı sayılmalıdır.

Bu eserin çevirisinde kimi zorluklarla karşılaştıldı. Onların en bariz olanı, konuşma dilini yazı diline aktarmaktı. Bu nedenle konuşma dilinin kendine mahsus kimi özelliklerinden sarfınazar edildi. Kimi tekraralarda gözlemlenen kulak tırmalayıcı unsurlar zamirlerle ifade edilerek aşılmaya çalışıldı.

Konuşmaların düzenli başlıkları yoktu. Sözün akışından ve açıklama ve beyanlara bakılarak kimi başlıklar ihdas edildi. Yine de konuşmalar başlıklar açısından zenginleştirilmiş sayılmaz.

Müellifin bağlı bulunduğu havzanın genel geçer yaklaşımlarına dayalı yorum ve tespitleri bazen içinde yetiştiğimiz havzanın ön-kabul ve tespitlerle çelişiyordu. Bunları yumuşatmak veya dipnotlarla kendi görüşlerimizi açıklamak mümkündü. Ancak “okur şu anda Muhammed Bâkir es-Sadr’ı okuyor, onun fikriyatını inceliyor, bu hengâmda okurla yazar arasına girmek yakışık almaz” mûlahazasıyla müellifin itham gibi gelen az sayıdaki incitici ve sert sözlerine, kitap boyunca sergilediği çok değerli ve orijinal düşünce ve görüşlerine gölse düşmesin diye, dokunulmadı. Ne de olsa (مَا يُلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) sözüne iman etmişiz. Her sözün de hesabının verildiği bir gün mutlaka gelecektir. Öyleyse endişeye, öfkeye veya tehevvue ne hacet...

(Mütercim)-13 Şubat 2018

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ DERS	15
Kur'an-ı Kerim'in Tecvîi ve Tevhîdi Tefsiri	
Fıkıh Tevhîdi Metodu Kullanmıştır	
Tecvîi ve Tevhîdi Tefsirlerin Farkları	
<i>Duâ</i>	17
Tefsirde Farklı Yönelişler	17
Tevhîi ve Tevhîdi Tefsir Yönelişleri	18
<i>Birinci Yöneliş Tecvîi Yaklaşım Metodu</i>	18
<i>İkinci Yöneliş Tevhîdi Yaklaşım Metodu</i>	21
<i>Fıkıh Tevhîdi Metodu Kullanmıştır</i>	23
<i>Mevzûi Tefsir</i>	25
Tevhîi (Atomcu) ile Tevhîdi (Bütünsel) Tefsirin Farkları.....	27
<i>Birinci Temel Fark Pasiflik</i>	27
İKİNCİ DERS	31
Tecvîi (Atomcu) ve Tevhîdi (Bütünsel) Tefsirin Farkları	
Tecvîi ve Tevhîdi Tefsirlerin Karşılaştırılması	
Tevhîi ve Tevhîdi Tefsirin Farkları	33
<i>Birinci Temel Fark</i>	33
<i>İkinci Temel Fark</i>	34
<i>Tefsir ve Fıkhın Aynı Metotlar Kullanması</i>	36
Tevhîi ve Tevhîdi Tefsirin Karşılaştırılması.....	38
<i>Dilin Yaşayan Havzası</i>	40
<i>Peygamber Eğitimi ve Sahâbe</i>	41
<i>Orta Yol: Tecvîiden Tevhîdiye</i>	42
ÜÇÜNCÜ DERS	43
Kur'an-ı Kerim'de Tarihin Yasaları (Sünnetullah)	
Kur'an Neden Tarihin Yasalarına Yer Verir?	
<i>Mukayese</i>	45
<i>Kur'an'da Sünnetullah</i>	45
Kur'an-ı Kerim'de Tarihin Yasaları	46
<i>Peygamber Kissaları</i>	46
<i>Kur'an'da Hikâye Metodu</i>	47
<i>Birkaç Soru Bir Cevap</i>	48

Kur'an Neden Tarihin Yasalarına Yer Verir?	49
<i>Karanlıklardan Aydınlığa Çıkarma: İnkılâb</i>	50
<i>Uhud Olayı</i>	51
<i>Tarihin Yasaları ile Kur'an'ın Rehberliği</i>	53
DÖRDÜNCÜ DERS	57
Tarihin de Yasaları Var mıdır?	
Tarihin Yasaları Özel midir Yoksa Genel mi?	
Tarihin Yasaları ile Dinin Yasaları Farklı mıdır?	
Üçüncü Dersin Özeti	59
Tarihin Yasalarını Gösteren İki Âyet	59
<i>Ecel Kavramı</i>	60
<i>Bu Âyet-i Kerîmelerin Değindiği Olayın Özeti</i>	61
<i>Dünyevî Helâk İlkesi</i>	62
<i>İsrâiloğulları ve Mûsâ</i>	62
<i>Yezîd ve Hz. Hüseyin</i>	63
<i>Uhrevî Ceza ile Dünyevî Ceza</i>	63
<i>Sünnetullah Değişmez</i>	64
<i>Resûlullah ve Mekkeliler</i>	64
<i>Nasrullah İlkesi</i>	68
<i>Müfrefler ve Müsrifler</i>	68
<i>Bozgunculuğun Emredilmesi (I)</i>	69
<i>İstikâmet ve Bereket</i>	70
<i>Teslimiyetçi Anlayış ve Kur'anî Düstür</i>	72
BEŞİNCİ DERS	75
Kur'an'da Tarihsel Yasaların Önemini Ortaya Koyan üç Hakikat	
1. Süreklilik 2. Rabbanîlik 3. İnsan İradesi	
Tarihsel Yasaların Sahası	
Üç Hakikat	77
<i>Birinci Hakikat: Süreklilik</i>	77
<i>İkinci Hakikat: Rabbanîlik</i>	78
<i>Rabbanîlik ile Lâhûtilik</i>	79
<i>Sünnetullah</i>	82
İlâhî/Gaybî Yardım	83
<i>Üçüncü Hakikat: İnsanın İradesi</i>	84
Tarihsel Yasaların Sahası	85
Özet	86
<i>Tarihsel Saha</i>	86
<i>Ebû Tâlib ve Hz. Hatîce</i>	87
<i>Hz. Osman ve Hz. Ali</i>	87

ALTINCI DERS	89
Tarihin Yasalarını Diğer Yasalardan Ayıran Özellikler	
Tarihsel Olayların Boyutları	
<i>Tarih Sahasının Sınırları</i>	91
Tarihi Yaraların Kapsamına Giren Olayların Genel Özellikleri	91
Felsefede Amaç-Sebeup İlişkisi	92
Kur'an Nezdinde Ferdî ve İctimâî Eylem	95
<i>Boyna Asılan Kuş</i>	96
<i>Ümmetin Kitabı</i>	97
<i>Ferdî Huzura Alınma</i>	97
<i>Ümmetin Huzura Alınması</i>	98
<i>Tegâbun Günü ve İki Sicil</i>	98
<i>Altıncı Dersin Özeti</i>	102
YEDİNCİ DERS	103
Kur'an'da Tarihin Yasaları Nasıl Sergilenmiştir?	
Tarihsel Yasaların Üç Şekli	
Karşılaştırma ve Farklar	
Tarihsel Yasaların Şekilleri	105
<i>Tarihsel Yasaların Birinci Şekli (Sebeup-Sonuç İlişkisi)</i>	105
<i>Tarihsel Yasalar ve Şartlı Önerme</i>	107
Tarihsel Yasaların İkinci Şekli	108
Tarihsel Yasaların Üçüncü Şekli	112
<i>Niçin?</i>	113
<i>Din: Tarihin Yasalarından Biri</i>	114
<i>Bin Seneye Bedel Bir Gün</i>	117
<i>Elli Bin Seneye Bedel Bir Gün</i>	118
Din-Yasa İlişkisi	118
SEKİZİNCİ DERS	121
Kur'an-ı Kerim'de Toplumun Unsurları	
1. İstihlâf 2. Emânet 3. Hilâfet	
Yedinci Dersin Özeti	123
Toplumun Unsurları: İnsan, Vatan ve Manevi Bağ	124
Manevî Bağın Çeşitleri	125
<i>Dört Boyutlu Şekil</i>	125
<i>İstihlâf</i>	126
<i>İstihlâf Nasıl Tezâhür Eder?</i>	128
<i>Emâneti Yüklenmek</i>	129
<i>Fitrattaki Yasaya İşaret</i>	130

DOKUZUNCU DERS	133
Tarihin Yönü	
İnsan İradesi	
Değer Yargıları	
Tarihin Yönünü Belirleyen İnsanın İç Dünyası	
İç Dünyanın Yönünü Belirleyen Değer Yargıları	
Değer Yargıları, İnsanın Evrene ve Hayata Bakış Açısından Doğar	
Değer Yargıları Üç Kategoride Değerlendirilebilir	
İnsan İradesi ve Düşüncesi	135
<i>Cihâd-ı Ekber ve Cihâd-ı Aşğar</i>	137
<i>Kalbin Yeri ve Önemi</i>	138
<i>İnsanın İç Dünyası</i>	139
<i>el-Meselu'l-A'lâ: En Üstün Numune</i>	139
Değer Yargılarının Kategorileri	141
<i>Birinci Kategori: Günlük Hayattan Beslenenler</i>	141
<i>Dersin Özeti</i>	147
ONUNCU DERS	149
Değerlerini Günlük Hayattan Alan Toplamların Yapısı	
Bu Toplamları Oluşturan Dış Etkenler	
Yatay Yanlış Genelleme	
İkinci Kategori: Umutlar, Hayallerden Doğarlar	
Dikey Yanlış Genelleme	
Toplumun Yozlaşma Merhaleleri	
Üçüncü Kategori: Gerçek Değer Yargıları	
Suni Değer Yargılarının Dine Dönmesi	151
<i>Suni Dindarlık Sürdürülemez</i>	153
<i>Birinci Tarihsel İcraat (Dıştaki Askerî Tehdit)</i>	155
<i>İkinci Tarihi İcraat (Yabancı Hayranlığı)</i>	155
<i>Üçüncü Tarihi İcraat (Öze Dönüş)</i>	155
İkinci Kategori: Umutlar, Hayallerden Doğarlar	156
Yatay Yanlış Genelleme	158
Dikey Yanlış Genelleme	160
<i>Birinci Merhale</i>	163
<i>İkinci Merhale</i>	164
<i>Üçüncü Merhale</i>	164
<i>Dördüncü Merhale</i>	165
Üçüncü Kategori: Gerçek Değer Yargıları	165
ON BİRİNCİ DERS	167
İlahî Değerlerin Belirlediği Yol ve Özellikleri	
Değer Yargıları ve Sorumluluk	
İnsanın Maddî ve Manevî Yapısı	

Tevhîd Dininin Özellikleri

İnsanlığın Seyri ve Gerçek Değerleri

Dinin Beş Temeli

<i>İnsanlığın Değişmez Yolu: Allah'a Doğru Yürüyüş</i>	169
<i>Sorumlu İlerleyiş ile Sorumsuz İlerleyiş</i>	170
<i>Kerbela</i>	171
<i>el-Meselu'l-A'la</i>	171
<i>Tevhîd Yolu ve Sapmalar</i>	172
<i>Niçin?</i>	173
<i>İnsanın Cevheri: Özde İnsan</i>	175
<i>Tevhîde Karşı Direnişin Kökleri</i>	176
Beşeriyetin Seyir Çizgisi ve Gerçek Değer Yargıları.....	179
<i>Birinci Etken: Tevhîd</i>	179
<i>İkinci Etken: Manevî Güç</i>	179
<i>Üçüncü Etken: Aşkınlık</i>	180
<i>Dördüncü Etken: İmâmet</i>	181
1. <i>Tevhîd</i>	182
2. <i>Adalet</i>	182
3. <i>Nübüvvet</i>	183
4. <i>İmâmet</i>	183
5. <i>Kiyamet</i>	183
<i>On Birinci Dersin Özeti</i>	184

ON İKİNCİ DERS.....185

İnsanın Doğa ile İlişkisi

İnsanın İnsanla İlişkisi

İnsanın Kendi İç Mücadelesi

İnsanın İnsanla Sosyo-Politik Mücadelesi

Marx ve "Sınıfsal Mücadele" Tezi

<i>Sosyal İlişki</i>	187
<i>İnsanın İstemesi</i>	188
<i>İnsanın İnsanla İlişkisi</i>	189
<i>Karl Marx ve Tarihi Maddecilik</i>	191
<i>Sınıfsal Mücadele Tezi</i>	195
<i>Marx'ın Hatası: Avrupalı Gözlüğü</i>	197
<i>Hesaba Katılmayan Yağmalar</i>	200
<i>Çelişkiler Bir Değil ki</i>	201

ON ÜÇÜNCÜ DERS.....203

İnsanın İnsanla İlişkilerinde Zulüm veya Adaletin Ölçü Olması

Tevhîdi Toplum ve Firavunluk Sistemi

Firavunluk Sisteminde İnsan Grupları

<i>İki Ayrı İlişkinin Sonuçları</i>	205
---	-----

<i>İnsanın İnsanla İnsanca İlişkileri</i>	207
<i>Müstekebîrler ve Mustaz'âflar</i>	210
Toplumun Ölümü.....	214
<i>Ruhbanlık</i>	215
<i>Mustaz'âflar</i>	216
<i>Dersin Özeti</i>	216
ON DÖRDÜNCÜ DERS	219
Tarihin Yasaları, Değişim ve İslâm Hukuku	
İnsan Hayatının Üç Devri	
Akıl ve Düşünce ile Gönül ve Vicdan	
Sevgi ve Dostluğun Devingenliği	
<i>İslâm Hukuku</i>	221
<i>Kalp - Vicdan - Gönül</i>	223
Sevgi Türleri ve Tezahürleri	224
<i>Neden?</i>	229
<i>Filozoflar ve Din veya Dünya</i>	232
<i>Dünyamız ve Ahiretimiz</i>	233
<i>Resûlullah, Ali ve Bizim Dünyamız</i>	234
<i>Ölüm ve Karşı Tavr</i>	235
<i>Hârûn Reşîd'in Dünyası</i>	236
<i>Bizim Dünyamız</i>	237
<i>Hayat veya Hayatımız</i>	238